

ประวัติศาสตร์การแพทย์ไทย

ไข้หวัดใหญ่ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๖

ไข้หวัดใหญ่เป็นโรคติดต่ออันตรายที่
 หนักกลัวมาก, มักจะระบาดเป็นครั้งคราว
 และกระจายไปได้รวดเร็ว. เมื่อเร็ว ๆ นี้
 ในประเทศไทยมีโรคนี้ระบาด และกระจาย
 แพร่หลายไปทั่วประเทศ, แต่ไม่ร้ายแรง
 มากนัก. การระบาดของโรคนี้มักจะติด
 ต่อจากอีก คนหนึ่งไป อีกคนหนึ่งโดยง่าย
 และภูมิคุ้มกัน ของ มนุษย์ ชนิดถาวร ก็ยัง
 ไม่มี, ซึ่งผิดกับโรคบางโรค. โรคไข้
 หวัดใหญ่ เป็นโรคที่ ติดต่อ ทาง อากาศ จึง
 เป็นการยาก ต่อการ ที่จะ กำจัด โรคนี้ หรือ
 ป้องกันไม่ให้ติดต่อกัน, เพราะฉะนั้นจึงเห็น
 ว่าเมื่อโรคนี้ ระบาดจนแล้ว มักจะกระจาย
 แพร่หลายไปทั่วโลก. การระบาดแต่ละ
 ครั้ง จะทำให้ประชาชน เสียชีวิตไม่มากนัก
 น้อย, โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคนแก่และ
 เด็ก. ยิ่งสมัยนี้เป็นสมัยที่ การติดต่อ
 คมนาคมสะดวกและรวดเร็วยิ่งเป็นโอกาส
 ที่ทำให้ โรคนี้ กระจาย แพร่ หลายไปโดย
 รวดเร็ว. การระบาดของไข้หวัดใหญ่ที่ ได้
 ชื่นกักไว้ในประวัติศาสตร์การแพทย์, ที่

ค้นพบได้ นั้นใน ครั้ง แรกปี พ.ศ. ๒๓๖๓
 และ ต่อ มาระบาด อีก ในปี พ.ศ. ๒๓๕๓
 (Anderwes 1945) ทั้ง สอง ครั้ง นี้ ก็มี
 ประชาชนล้มตายเป็นอันมาก. ต่อมาใน
 ประวัติศาสตร์การแพทย์ก็ได้บันทึกไว้ อีก
 ว่า โรคนี้ ระบาด อีก ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ -
 ๒๔๓๓ ซึ่ง ทำให้ ประชาชน ทั่วโลก เสีย
 ชีวิตมากเช่นเดียวกัน.

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ เป็นปี ใน รัชกาล
 ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่
 หัว ไข้หวัดใหญ่ได้ระบาดทั่วโลกอีกครั้ง
 หนึ่ง. เชอไวรสที่เป็นต้นเหตุทำให้เกิด
 โรคไข้หวัดใหญ่นี้เป็นเชอ ชนิดที่ร้ายแรง
 มาก ทำให้ประชาชนทั่วโลกต้องล้มตาย
 ประมาณ ๑๕ - ๒๐ ล้านคน. โรคนี้มี
 ระบาดอยู่ประมาณ ๒ ปี แล้วก็ ได้ค่อย ๆ
 สงบลง. สาเหตุสำคัญที่ทำให้คนเสีย
 ชีวิตเนื่องจากการระบาดครั้งนั้นคือโรคปอด
 ขวม (Forst 1919). ดังได้กล่าวมาแล้ว
 ว่า เชอไวรส ซึ่งเป็น ต้นเหตุ ร้าย แรงมาก
 การระบาดครั้งนั้นประชาชนไม่ได้เป็นเฉพาะ

คนแก่และเด็กเท่านั้น, คนหนุ่มสาวที่แข็งแรงก็เสียชีวิตเป็นอันมาก. ในกรุงเทพฯ มีผู้ใหญ่หลายคนเล่าว่ามีหลายครอบครัวใช้นกทั้งบ้าน, บางครอบครัวก็จะเหลือนผู้โชคร้ายไว้หนึ่งคนที่ไม่เป็นโรคนเลย. ระยะเวลาที่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งได้เลิกใหม่ๆ. ทหารที่ไปราชการสงครามที่ยุโรปก็กลับบ้านได้นำเชื้อโรคจากยุโรปมาแพร่หลายในประเทศของคุณ, โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองที่เป็นท่าเรือจะมีโรคนี้ระบาดอยู่มาก. มีเกาะบางเกาะที่อยู่ในมหาสมุทรแอตแลนติก ซึ่งเป็นเกาะที่ไม่ค่อยมีประชาชนไปมาหาสู่มากนัก, เช่น เกาะฮิลิน่า, ไม่มีผู้ช่วยเป็นโรคนเลย. ในประเทศอังกฤษ ต้องปิดโรงเรียน เพราะเด็กช่วยเป็นไข้หวัดกันมาก. ในประเทศออสเตรเลีย มีการสร้างโรงพยาบาลและกักกันผู้ที่สงสัยว่าจะช่วย เป็นโรคไข้หวัดใหญ่ หรือ ผู้ที่เป็นแล้วมีอาการน้อยๆ. พวกนี้จะถูกกักกันจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าไม่เป็นโรคนจริง.

อัตราการตายของผู้ช่วยมีผู้เสียชีวิตใน ๗๕๙ คน ต่อประชาชนแสนคน ซึ่งนับว่าเป็นการตายที่สูงมาก (Collins & Lehmann 1959).

ในสมัยเดียวกันนี้ประเทศไทยเราก็มมีการระบาดของไข้มีประชาชนล้มเจ็บมาก, เฉพาะในกรุงเทพฯ มีคนตายสูงสดถึงวันละ ๗๒ คน. ทางราชการดังกีบต้องสร้างสถานพยาบาลพิเศษ แจกยา ทั้งทางแผนปัจจุบันและแผนโบราณ. ในพระนคร — ธนบุรี มีประชาชนประมาณ ๕ แสนคน มีคนช่วยโรคนถึงครึ่งหนึ่ง. ทางราชการได้ออกหนังสือ เวียนให้ประชาชนรู้ว่าถ้าใครเป็นโรคนให้ไปรับการรักษาพยาบาลอย่างรวดเร็วที่สุด, เพื่อไม่ให้โรคนกระจายแพร่หลายไปโดยเร็ว, โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัดมีประชาชนต้องเสียชีวิตมากกว่าในพระนคร — ธนบุรี, ประชาชนของประเทศไทยในสมัยนั้น มีอยู่ประมาณ ๘,๔๗๘,๕๖๖ คน. ช่วยเป็นโรคน ๒,๓๑๗,๖๖๓ คน เท่ากับ ๒๗.๓๒% เสียชีวิต ๘๐,๒๖๓ คน เท่ากับ ๐.๙๔๖% ของประชาชนทั้งหมด หรือ ๓.๔๖๒% ของผู้ช่วยทั้งหมด.

ไข้หวัดใหญ่ที่ระบาดเข้ามาอยู่ในประเทศไทยครั้งนั้น เข้ามาทางภาคใต้ก่อน, เพราะตามรายงานบอกว่า นายพลโทสมเด็จพระเจ้าอนังยาเธอฯ อปรามณฑล ปักข์ ใต้ใต้โทรเลข ถึง เจ้าพระยา

สรสัที่ เสนายคักระทรงวมหาคไทยว่า
 วันทึ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้เกศ
 โรคอินฟลเอนซา ซนทึ จ้งหวคัขัตคานึ และ
 สงขลา. มีคนบ่วยเป็นโรคันมากมายท้ง
 ขัาราชการ และ รากษฏร ทึ จ้งหวคัขัตคานึ.
 นักรไทยในเรอึนจำ ๒๕๐ คน บ่วยเป็น
 โรคันเสี่ย ๒๓๘ คน, และแพทยัประจำ
 จ้งหวคัขับ่วยเสี่ยหลายนาย. ทางจ้งหวคั
 สงขลาเวลานึนัขัาราชการตลอดจนคัารวจ
 ฎกรทึบ่วยเสี่ย ๑๔๒ คน, และนักรไทย
 ในเรอึนจำบ่วย ๑๕๐ คน, รวมท้งสัน
 ๒๕๒ คน, ทาย ๑ คน. เจ้าพระยาสรสัที่
 เสนายคักระทรงวมหาคไทย ได้นำความ
 กรายข้งคมทูล โดยมึหน้งสัถดงมหา-
 เสวกเอกพระเจ้าพยาเชอฯ กรมหลวง
 ปราจเณคัคคัราชเลขาณการ, และข้งคั
 สงขยาและแพทยัจ้งหวคันครปฐมและราช-
 ขัรออกป้ช่วยราชการทึมณฑลขักษัคั.

ในเวลาใกล้ ๆ กันโรคันก็ระบาทซนใน
 กรงเทพฯ และร้ายแรงมาก. ซั้วเวลา ๔
 วัน, บ่วยข้งคัคัทวัมากซนทกทึ. ในเขต
 อ้าเกอขัานทวายเป็นมากกว่า อ้าเกออื่น ๆ.
 ในพระนครและธนบรึท้ง ๒๕ อ้าเกอ มีพล
 เมอึองประมาณ ๕ แสนคนเคษและบ่วยเป็น
 โรคันขัระมาณ ๒ แสนคน. เจ้าพระยา

ยมราช เสนายคั กระทรงวมหาคไทยได้ มึ
 หน้งสัถกรายทลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หั้ว. ได้ข้อพระราชทานพระบรมราชา
 นุญาตให้กระทรงวมการคลัง จัายเงิน พิเคษ
 ซั้วยเหลอึในการระบาทโรคัน เป็นเงิน ๑
 แสนบาทเพอึทำการรักษา และบ้องกันโรคัน
 นึไม่ให้ระบาทมากซน, และได้จัายยาให้
 แก่ประชาชนมึ แอสไพริน และ คัวินิน.
 โดยท้ง ทึ จัาย ยา ตาม สถานึคัารวจ และ
 ศาลาวคั. ส่วนประชาชนทึนิยมยาไทยก็
 จัายยาไทยแทน. เงินสำหรัข้จัายใน
 การรักษาใช้หวัคัใหญ่คร้งนึ ได้ใช้เงิน
 ในขบ กภาพโรค ซ้งเสนายคักระทรงวมการ
 คล้งมหาสมยคัฯ ได้ท้งใช้ทกขั, ถัาย
 ใหนไม่มึ กภาพโรค ระบาทก็คัคัขบเสี่ย.
 ฉะนึนในการใช้ จัาย คัารักษาใช้หวัคัใหญ่
 คร้งนึ จ้งไซ้งขบแทน และได้เริ่มจัายยาท้ง
 แต่วันทึ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑.
 การ ระบาท ของใช้หวัคัใหญ่ คร้งนึ ระบาท
 ร้ายแรงมากในเดือนตุลาคม. โรคัคั
 คัอยสงขบลงข้งในกลางเคอึน พฤศจิกายน
 และได้สงขบลงในเดือนมึนาคม. ในเคอึน
 ตุลาคม นึนึ มึ คน ทาย สง ใน เขต จ้งหวคั
 พระนคร—ธนบรึ คัคัวันทึ ๑๘ ตุลาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๑ มึผู้เสี่ยขัวิต ๓๖ คน และ

มีผู้คนล้มตายมากจนตกที่ และวันที่มีผู้
ตายมากที่สุดคือวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.
๒๔๖๑ มีคนตาย ๖๕ คน.

การแจกยาทางรัฐบาลได้แจกยา
อย่างเต็มที่ ประกอบทั้งมีประกาศของ
กระทรวงนครบาลให้ราษฎร ระวังรักษาตัว
และไปรักษาตาม สถานที่แจกถึง มีสำเนา
ดังต่อไปนี้ :

(สำเนา)

ประกาศกระทรวงนครบาล

เสนาบดี กระทรวงนครบาล รับพระ
บรมราชโองการ ให้เกล้าให้กรมหม่อม
ประกาศแก่ทวยราษฎร ให้ทราบทั่วกัน

ด้วย ทรง ทราบ ว่า ลออง ฮูลี พระ ยาท
จาก รายงาน กระทรวงนครบาล ว่า เวลา
ประชาชนในพระมหานคร บ่อยด้วยไข้หวัด
อย่าง ที่ แพทย์ โรป เรียกว่า (อินฟลูเอน -
ซา) ฤาอย่าง ไทย เรียกว่า ไข้หวัดใหญ่
ชุกชุม แล เป็น อันตราย ถึง ชีวิต รกม มาก
ทรง พระราชวินิจฉัย ถึง ประชาชน ที่ ขาด ความ
รู้จัก รักษา ใน ทาง ที่ สมควร อยู่ เป็น อัน มาก
มี พระราชประสงค์ จะ ให้ ราษฎร ได้ รับ
ความ ช่วยเหลือ ถ้า จัก ความ เจ็บ ตาม
สมควร ทวักัน.

จึง ทรง พระ กรุณา โปรด เกล้า โปรด
กรมหม่อม ให้ เสนาบดี กระทรวง นครบาล
จัด เจ้าพนักงาน แพทย์ ออก ไป ประจำ ตาม
สถานที่ ที่ ประชุมชน ใน ตำบล ที่ จะ สะดวก
ใน ที่ อัง ที่ เกิด ความ ไข้ สำหรับ ทำ การ
ช่วย เหลือ รักษา พยาบาล ผู้ ที่ บ่อย ไข้ และ
ทรง พระ กรุณา โปรด เกล้า ให้ แจก ยา ให้
เป็น ทาน แก่ ผู้ ที่ บ่อย เจ็บ จน กว่า ความ ไข้
เจ็บนั้น จะ สงบ เขา ย่าง ลง ตำบล ที่ แพทย์
ได้ ออก ไป ประจำ อยู่ นั้น คือ ที่ โรงพยาบาล
รัฐบาล ทุก แห่ง และ ที่ อื่น ๆ เช่น ตาม สถานี
ตำรวจ พระนคร เป็นต้น ซึ่ง ได้ บอก ไว้ ว่า
เป็น สถานที่ แจก ยา

เพราะ ฉะนั้น ถ้า ผู้ หนึ่ง ผู้ ใด บ่อย เจ็บ มี
อาการ ไม่ สบาย ลง เวลา ใด ให้ รีบ ไป ไข้ เจง
ขอ ความ ช่วย เหลือ ต่อ เจ้าพนักงาน แพทย์
ที่ ใกล้ เคียง ตาม ที่ บอก ตำบล ที่ ตั้ง ประจำ
ไว้ แล้ว นั้น โดย ทันท เพื่อ แพทย์ จะ ได้ ตรวจ
จ่าย ยา ให้ ตาม ควร แก่ อาการ.

จาก คำ กราบบัง คม ทล ของ มหา
อำมาตย์ เอก เจ้า พระ ยาย มราช เสนาบดี
กระทรวง นครบาล เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๖๑ นั้น ได้ แจก ยา ตาม สถานที่
ชุมนุมชน ต่าง ๆ ตั้งแต่ วันที่ ๑ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๖๑ ถึง วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน

พ.ศ. ๒๔๖๑ รวม ๒๕ อำเภอ ใน
พระนคร—ธนบุรี มีผู้มารักษา ๑๕,๕๕๖
ราย ยาฝรั่ง ๗,๗๐๕ ราย รวมทั้งสิ้น
๒๗,๓๐๑ ราย และใช้หัตถ์ใหญ่คือย
ส่งลงในเดือนธันวาคม ทางกระทรวง
นครบาลจึงได้ถอนแพทย์ตามทัชมนุมนชน
ต่าง ๆ มาอยู่ตามโรงพยาบาลและคง
แยกเขาเฉพาะตามโรงพยาบาลเท่านั้น.

ตาม รายงาน ของ เสนาบดี กระทรวง
นครบาล กรายทูลพระบาทสมเด็จพระ-
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าในเขตพระนคร—

ธนบุรี ทั้ง ๒๕ อำเภอ นั้น ตั้งแต่ ๑๘
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ถึง ๓๐ พฤศจิกายน
๒๔๖๑ มีคนตายด้วย ใช้หัตถ์ใหญ่
๑,๑๔๗ คน, หรือตาย ๐.๒๒ % ต่อ
พลเมือง ๕ แสนคนเศษ. นับว่าเป็นการ
เสียชีวิตอย่างสูงมาก. และตามหนังสือ
ของ เจ้าพระยาสุรสีห์เสนาบดี กระทรวง
มหาดไทยได้กราบบังคมทูล มหาเสวก
เอกพระเจ้าพยาเธอ กรมหลวงปราจิณกิติ
ยกราชเลขาณการ ถึงใช้หัตถ์ใหญ่ระบาท
ท้าวพระราชอาณาจักรทั้ง ๑๗ มณฑลดังนี้:

พลเมืองทั้ง ๑๗ มณฑล ได้ช่วยเป็นใช้หัตถ์ใหญ่ทุกมณฑล

มณฑลพายัพ	มีประชากร ๘๐๕,๗๘๗ คน บ่วย ๑๘.๓๔ % ตาย ๑.๕๑ %
มณฑลมหาสารคาม	มีประชากร ๕๔๖,๕๔๔ คน บ่วย ๑๖.๔๐ % ตาย ๑.๐๘ %
มณฑลนครชัยศรี	มีประชากร ๓๔๓,๕๖๓ คน บ่วย ๓๗.๓๓ % ตาย ๐.๓๓ %
มณฑลราชบุรี	มีประชากร ๔๖๕,๐๘๐ คน บ่วย ๒๔.๓๐ % ตาย ๐.๔๕ %
มณฑลนครศรีธรรมราช	มีประชากร ๕๒๕,๓๕๔ คน บ่วย ๒๓.๘๗ % ตาย ๐.๘๒ %
มณฑลนครราชสีมา	มีประชากร ๕๕๐,๖๑๒ คน บ่วย ๒๕.๗๒ % ตาย ๐.๕๕ %
มณฑลนครสวรรค์	มีประชากร ๓๕๕,๕๗๘ คน บ่วย ๒๘.๖๒ % ตาย ๐.๖๘ %
มณฑลปราจีนบุรี	มีประชากร ๔๐๑,๕๗๒ คน บ่วย ๔๒.๓๐ % ตาย ๐.๕๒ %
มณฑลพิษณุโลก	มีประชากร ๓๕๕,๗๒๓ คน บ่วย ๑๖.๗๕ % ตาย ๐.๕๔ %
มณฑลปัตตานี	มีประชากร ๓๐๒,๘๗๐ คน บ่วย ๓๗.๕๓ % ตาย ๑.๑๕ %
มณฑลสุราษฎร์	มีประชากร ๑๘๕,๑๐๖ คน บ่วย ๓๔.๕๒ % ตาย ๑.๑๓ %

มณฑลอยุธยา	มีประชากร ๖๘๑,๕๓๓ คน บัวย ๓๗.๘๑ % ตาย ๐.๕๐ %
มณฑลจันทบุรี	มีประชากร ๑๔๕,๓๗๗ คน บัวย ๒๓.๕๑ % ตาย ๐.๗๒ %
มณฑลภูเก็ต	มีประชากร ๒๔๔,๕๑๕ คน บัวย ๑๕.๓๑ % ตาย ๐.๘๐ %
มณฑลศรีอยุธยา	มีประชากร ๖๕๐,๕๒๓ คน บัวย ๒๒.๘๔ % ตาย ๑.๔๔ %
มณฑลอยุธยา	มีประชากร ๕๗๐,๗๑๕ คน บัวย ๓๗.๓๐ % ตาย ๑.๑๗ %
มณฑลสุพรรณบุรี	มีประชากร ๘๑๘,๔๗๐ คน บัวย ๒๒.๓๐ % ตาย ๑.๐๖ %

จากสถิติจะเห็นว่ามณฑลปราจีนบุรี เป็นมณฑลที่มีประชาชนบัวยสูงสุด, แต่ มณฑลพายัพ เป็นมณฑลที่มีประชากร ของมณฑลนเสียชีวิตมากที่สุด. ถ้าคิด ถึงการบัวยครบถ้วนแล้ว ประชาชนของ ประเทศไทย, นอกจากมณฑลกรุงเทพฯ มี ประมาณ ๘,๔๗๘,๕๖๖ คน, มีผู้บัวย ด้วยโรคไข้หวัดใหญ่ มี ๒๗.๓๓ %, เสีย ชีวิต ๐.๕๔๕ %, ประเทศไทยได้เสียชีวิต ๘๐,๒๖๓ คน. เฉพาะ ในกรุงเทพฯ และ ชนบุรี มีพลเมืองประ-

มาณ ๕ แสนคนเศษ มีคนตายด้วยไข้หวัดใหญ่ ๐.๒๒ % หรือ ๑,๑๔๗ คน.

เอกสาร

1. Andrewes, C.H. (1954) W.H.O. Monograph series No. 20.
2. Collins, S.D. and Lehmann, J. (1953) Excess deaths from chronic disease during influenza epidemics, Washington D.C. (Federal Security Agency, Public Health Services, Public Health Monograph No. 10).
3. Trost, W.H. (1919). Publ. Health. Rep., Wash. 34,1823.
4. เอกสารจากกองจดหมายเหตุกรมศิลปากร.

สำราญ วังศ์พำห้